

บทที่ ๒

สภาพโดยทั่วไปของอำเภอปากช่อง

๒.๑ ประวัติศาสตร์

นับย้อนหลังไปประมาณ ๑๐๐ ปี ในเทือกเขาตองพญาเย็น มีหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งอยู่ ซึ่งมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ขึ้นต่อบ้านของพระ ตำบลของพระ อำเภอจันทิก (อำเภอสีคิ้วปัจจุบัน) จังหวัดนครราชสีมา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดนครราชสีมา การก่อสร้างดำเนินมาเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ก็ถึงหมู่บ้านเล็ก ๆ ดังกล่าว ซึ่งต้องมีการเปิดภูเขาทำเป็นทางรถไฟ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านปากช่อง" ซึ่งหมายถึงปากช่องเขานั้นเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านจันทิกไปอยู่ที่บ้านสีคิ้ว (สถานีรถไฟสีคิ้วปัจจุบัน) ทั้งนี้เพราะบ้านจันทิกมีไข้มาลาเรียชุกชุม ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอจันทิกเป็นอำเภอสีคิ้ว และได้ยุบตำบลของพระ ตั้งเป็นตำบลจันทิก บ้านปากช่องจึงได้มาขึ้นกับตำบลจันทิก จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๒ หมู่บ้านปากช่อง จึงได้รับการยกฐานะเป็นตำบลปากช่อง

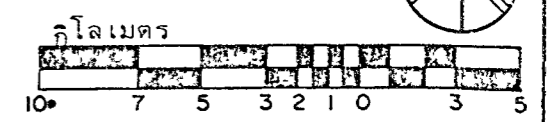
นับตั้งแต่นั้นมา ตำบลปากช่องได้เจริญรุดหน้ามาเป็นลำดับ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ มีถนนมิตรภาพตัดผ่าน ทำให้ตำบลปากช่องเจริญขึ้น และขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งทางราชการต้องยกฐานะให้เป็นกิ่งอำเภอปากช่อง เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๐ และภายในระยะเวลา ๖ เดือนเศษ กิ่งอำเภอปากช่องก็ได้รับการยกฐานะเป็น "อำเภอปากช่อง"

แผนภูมิที่ ๓ แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน

ที่มา อำเภอปากช่อง

อ. ปากช่อง
จ. นครราชสีมา

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๐๐^๑

๒.๒ ภูมิศาสตร์

อำเภอปากช่อง เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน ๕๐ อำเภอ ๑ กิ่งอำเภอ^๒ ของจังหวัด นครราชสีมา ตั้งอยู่ทางตอนล่างของจังหวัด แต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็น ภูเขา และป่าดงดิบหนาแน่น มีภูเขาและป่าเป็นแนวยาวกันเขต คือ เทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาสันกำแพง มีที่ราบ น้อยมาก แต่ปัจจุบันได้ถูกราชบุกรุกทำการหักล้างดงพง ทำไร่ ทำสวน ทำให้สภาพป่าหมดไป คงเหลือเป็นสภาพป่า เฉพาะบริเวณอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ ภูเขาอื่น ๆ จึง เป็นภูเขาหัวโล้นที่ไม่มี ป่าไม้เหลืออยู่

อำเภอปากช่องมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จดเขตอำเภอมวกเหล็ก สระบุรี
ทิศใต้	จดเขตอำเภอเมือง และอำเภอบ้านนา นครนายก
ทิศตะวันออก	จดเขตอำเภอสีคิ้ว และอำเภอปักธงชัย นครราชสีมา
ทิศตะวันตก	จดเขตอำเภอมวกเหล็ก สระบุรี

ในด้านการติดต่อคมนาคม และตำแหน่งที่ตั้งแล้ว แต่เดิมอำเภอปากช่อง เป็นเสมือน บากทางที่เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนที่เส้นทางสาย พนมสารคาม-ปักธงชัย และเส้นทางสาย กลุ่มตึก-ชุมแพ จะถูกตัดผ่านเข้าไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อีก ๒ ทาง อำเภอ ปากช่องตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางหลวงแผ่นดินประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร และอยู่ ห่างจากที่ตั้งจังหวัดประมาณ ๘๕ กิโลเมตร

^๑บรรยายสรุป อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (เอกสารโรเนียว), หน้า ๑.

อำเภopakช่องมีพื้นที่ ๑,๗๔๔.๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ ๘.๗ ของ จังหวัดนครราชสีมา นับได้ว่ามีพื้นที่มากเป็นที่ ๒ รองจากอำเภอบึงขัย ปัจจุบันมีเนื้อที่ป่าไม้ เหลืออยู่ประมาณ ๕๓๑.๒๕ ตารางกิโลเมตร (จากภาพถ่ายดาวเทียม, ๒๕๑๘.) หรือประมาณ ร้อยละ ๒๙.๖๐ ของพื้นที่อำเภopakช่อง มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำตะคอง ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ที่ เขาใหญ่ เขตจังหวัดนครนายก ไหลผ่าน ตำบลหมูสี ตำบลชนงพระ ตำบลปากช่อง ตำบล หนองสาหร่าย และตำบลจันทิก อำเภopakช่อง และไหลผ่านไปในเขตอำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอเมืองนครราชสีมา และไหลลงสู่แม่น้ำมูล ที่อำเภอจักราช จังหวัด นครราชสีมา จึงนับได้ว่า ลำตะคองนี้ เป็นเสมือนเส้นชีวิตของชาวจังหวัดนครราชสีมา และของ ชาวอำเภopakช่องส่วนใหญ่ทีเดียว ปัจจุบัน กรมชลประทานจึงได้สร้างอ่างเก็บน้ำ ลำตะคองขึ้น คาบเกี่ยวกับพื้นที่ อำเภอสีคิ้ว และอำเภopakช่อง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง แต่อำเภopakช่อง เป็นอำเภอที่ได้รับประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำลำตะคอง ทางด้านการเกษตรน้อยที่สุด ถึงแม้ว่าเนื้อที่ ส่วนใหญ่ของอ่างซึ่งคิดเป็น ๒๗,๗๐๐ ไร่จะอยู่ในเขตอำเภopakช่องก็ตาม เนื่องจากว่าอำเภopakช่องเป็นต้นน้ำ ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่า เขตชลประทานของลุ่มน้ำลำตะคอง จึงไม่ได้ครอบคลุม เนื้อที่อำเภopakช่อง จึงน่าจะได้มีการพิจารณาใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำลำตะคองให้กับอำเภopakช่องในด้านอื่นเป็นการทดแทน

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กระทรวง มหาดไทย, UNCRD, UNAPDI และ UNICEF, การศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาสมบูรณ์แบบ จังหวัดนครราชสีมา. หน้า ๔๐.

สำหรับดินฟ้าอากาศ ของอำเภopakช่อง จะเห็นว่าพื้นที่ทั้งหมดอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะเวลา ๑๑ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๐ อำเภopakช่องมีปริมาณน้ำฝน โดยเฉลี่ย เท่ากับ ๑,๐๔๕.๔ มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ยเป็น ๓๐.๙ องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย ๑๙.๕ องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์ เท่ากับร้อยละ ๗๓

๒.๓ ประชากร

ในด้านประชากร จากสถิติทะเบียนราษฎรของอำเภopakช่อง จำนวนประชากรเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๐ ประกอบด้วยประชากร ๑๐๙,๖๕๙ คน เป็นชาย ๕๕,๕๓๔ คน หญิง ๕๔,๑๒๕ คน จำนวนครอบครัว ๒๐,๗๕๔ ครอบครัว และจำนวนบ้าน ๑๙,๑๙๒ หลังคาเรือน ประชากรร้อยละ ๔๓.๙๙ อาศัยอยู่ในเขตสุขาภิบาล ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยทั้งอำเภอ ๖๑ คน ต่อตารางกิโลเมตร ในเขตสุขาภิบาลปากช่องเป็น ๒,๑๖๖ คน ต่อตารางกิโลเมตร และ ๗๘๔ คน ต่อตารางกิโลเมตร ในเขตสุขาภิบาลกลางดง อัตราการเกิดโดยประมาณตามรายงานของกองสถิติพยากรณ์ชีพ กระทรวงสาธารณสุข เมื่อปี ๒๕๑๘ ของอำเภopakช่อง เท่ากับ ๓๔.๓๒ ต่อพันคน และอัตราการตายเท่ากับ ๕.๘๗ ต่อพันคน อาชีพของประชากรส่วนใหญ่คือ การเกษตรกรรม และพาณิชยกรรม

๒.๔ เศรษฐกิจ

พื้นฐานทางเศรษฐกิจของอำเภopakช่อง (ตามลำดับความสำคัญ) ขึ้นอยู่กับ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมของอำเภอในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เท่ากับ ๓๐๓.๒๕ ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ ๑๒.๕๐ ของจังหวัดนครราชสีมา พืชผลที่สำคัญ คือข้าวโพด สำหรับเลี้ยงสัตว์ ฝ้าย มันสำปะหลัง พืชผักผลไม้ มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทางด้านเกษตรกรรม เท่ากับ ร้อยละ ๔๓.๗๔ และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรดังกล่าว ทำโดยการบุกเบิกพื้นที่ในการเพาะปลูก มากกว่าการเพิ่มโดยการบำรุงดิน และปรับปรุงคุณภาพการผลิต

การเลี้ยงสัตว์เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเกษตรกรรมทั้งหมดแล้ว มีผลผลิตเพียงร้อยละ ๑๔.๔๓ ในขณะที่การประมง และการป่าไม้ มีผลผลิตคิดเป็นร้อยละ ๒.๕๔ และ ๐.๓๗ ตามลำดับ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการเพาะปลูก ซึ่งคิดได้ร้อยละ ๘๒.๖๖ ของภาคเกษตรกรรมทั้งหมด

การค้าก็เป็นกิจการสำคัญในทางเศรษฐกิจของอำเภอปากช่อง เช่นเดียวกัน เพราะว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมรวมด้านการค้าของอำเภอปากช่องคิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมรวมทั้งอำเภอ สาเหตุที่สำคัญคือ ที่ตั้งของอำเภอ ตั้งอยู่บนเส้นทางที่สำคัญคือ ถนนมิตรภาพ เป็นชุมชนที่เลี้ยงตัวเองได้ ดังจะเห็นได้จากการที่อำเภอปากช่อง มีเขตอิทธิพลทางด้านบริการธุรกิจ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนข้างเคียงโดยรอบ ประกอบกับผลผลิตทางการเกษตร ที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญ คือ ข้าวโพด ได้ปลูกมากในพื้นที่อำเภอปากช่อง ทำให้มีการบริการทางด้านต่าง ๆ ที่ตามมา ก็คือ ร้านซ่อมรถยนต์ และอุปกรณ์ทางการเกษตร โรงภาพยนตร์ และภัตตาคาร ซึ่งมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมรวมทางการบริการ คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมรวมของอำเภอปากช่อง

๒.๕ สังคม

ในด้านการแพทย์และสาธารณสุข อำเภอปากช่อง มีสถานอนามัยชั้นหนึ่งอยู่ ๑ แห่ง ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลปากช่อง มีแพทย์ประจำ ๑ คน นอกจากนั้นยังมีสถานอนามัยชั้นสอง และสถานผดุงครรภ์อีก ๖ แห่ง กระจายกันอยู่ตามตำบลต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีคลินิกเอกชน ในสุขาภิบาลปากช่องอีก ๒ แห่ง^๑

^๑ปัจจุบันสถานอนามัยได้รับการยกฐานะ เป็นโรงพยาบาลอำเภอปากช่องแล้ว สถานที่ทำการอยู่ในระหว่างก่อสร้างยังไม่ได้ดำเนินการ

ด้านการศึกษา อำเภอปากช่อง มีหน่วยงานที่ทำการจัดการทางด้านนี้ คือ หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานส่วนการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในปี ๒๕๒๐ มีโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๖๘ โรงเรียน ห้องเรียน ๔๙๔ ห้อง โดยมีครู ๓๘๘ คน นักเรียน ๑๕,๑๖๑ คน โรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมี ๑ โรงเรียน ห้องเรียน ๔๐ ห้อง จำนวนครู ๗๙ คน นักเรียน ๑,๕๑๐ คน นอกนั้นเป็นโรงเรียนราษฎร์ จำนวน ๑๑ โรงเรียน มีห้องเรียน ๑๖๘ ห้อง จำนวนครู ๒๑๖ คน นักเรียน ๕,๗๕๔ คน และมีโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมสามัญศึกษา เปิดสอนในระดับ ๓-๔ อีก ๒ แห่ง ที่ตำบลปากช่อง

ด้านศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอปากช่อง นับถือศาสนาพุทธ ดังจะเห็นได้จากมีวัด จำนวน ๙ วัด สำนักสงฆ์ ๖๐ แห่ง โรงเรียนปริยัติธรรม ๖ แห่ง โรงเรียนบาลี ๓ แห่ง ศูนย์การศึกษา ๑ แห่ง มัสยิดอิสลาม ๑ แห่ง สามเณร ๑๘๕ องค์ และพระภิกษุ ๘๕๒ องค์ ในปี ๒๕๒๐

ด้านการศาล อำเภอปากช่องมีศาลเคลื่อนที่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๙ ในปี ๒๕๒๐ มีคดีความที่ขึ้นศาลปากช่อง แบ่งเป็นคดีแพ่ง ๑๓๓ คดี คดีอาญา ๔๘๓ คดี คดีแพ่งส่วนใหญ่ เป็นความผิดเกี่ยวกับการผิดสัญญาบุกรุกขบไล้ สัญญากู้เงิน ตัวเงิน และละเมิดทางด้านคดีอาญา ส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับ อาวุธปืน ค้าประเวณี การพนัน ยาเสพติด ลักทรัพย์ รับของโจร และอื่น ๆ (ดูภาคผนวกตารางที่ ๒๑)

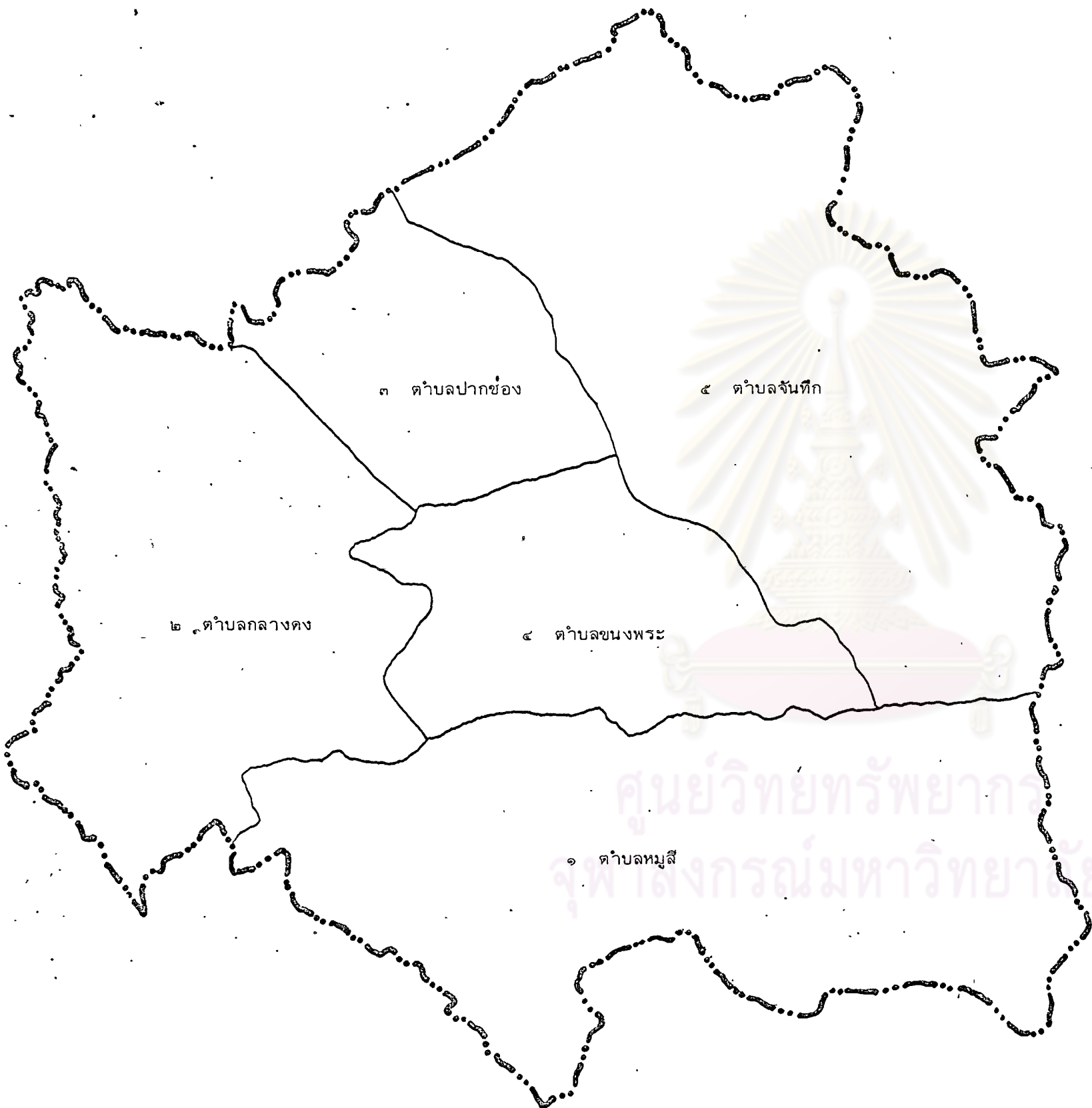
๒.๖ การบริหาร

จะเห็นได้ว่าอำเภอปากช่อง เป็นอำเภอที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการตั้งหมู่บ้าน และตำบลใหม่เพิ่มขึ้นในระยะเวลาอันสั้น คือ ได้ตั้ง ตำบลหนองสาหร่าย ขึ้นในปี ๒๕๑๘ และตำบลวังกะทะ ขึ้นอีกในปี ๒๕๒๐ จำนวนหมู่บ้านเพิ่มขึ้นมาจาก ๔๔ หมู่บ้าน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๖๘ หมู่บ้าน ในปี ๒๕๒๐ ปัจจุบันอำเภอปากช่อง จึงมีเขตการปกครอง ๗ ตำบล ๖๘ หมู่บ้าน

๒ สุขาภิบาล (แผนภูมิที่ ๔,๕) และมีหน่วยราชการอื่น ๆ ที่ไม่ได้ขึ้นตรงต่ออำเภอปากช่อง
แต่เข้ามาดำเนินการอยู่ในเขตอำเภอปากช่องอีก ๓๕ หน่วยงาน

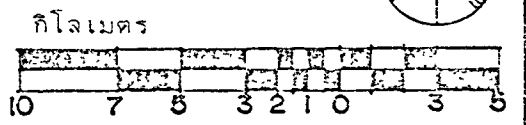

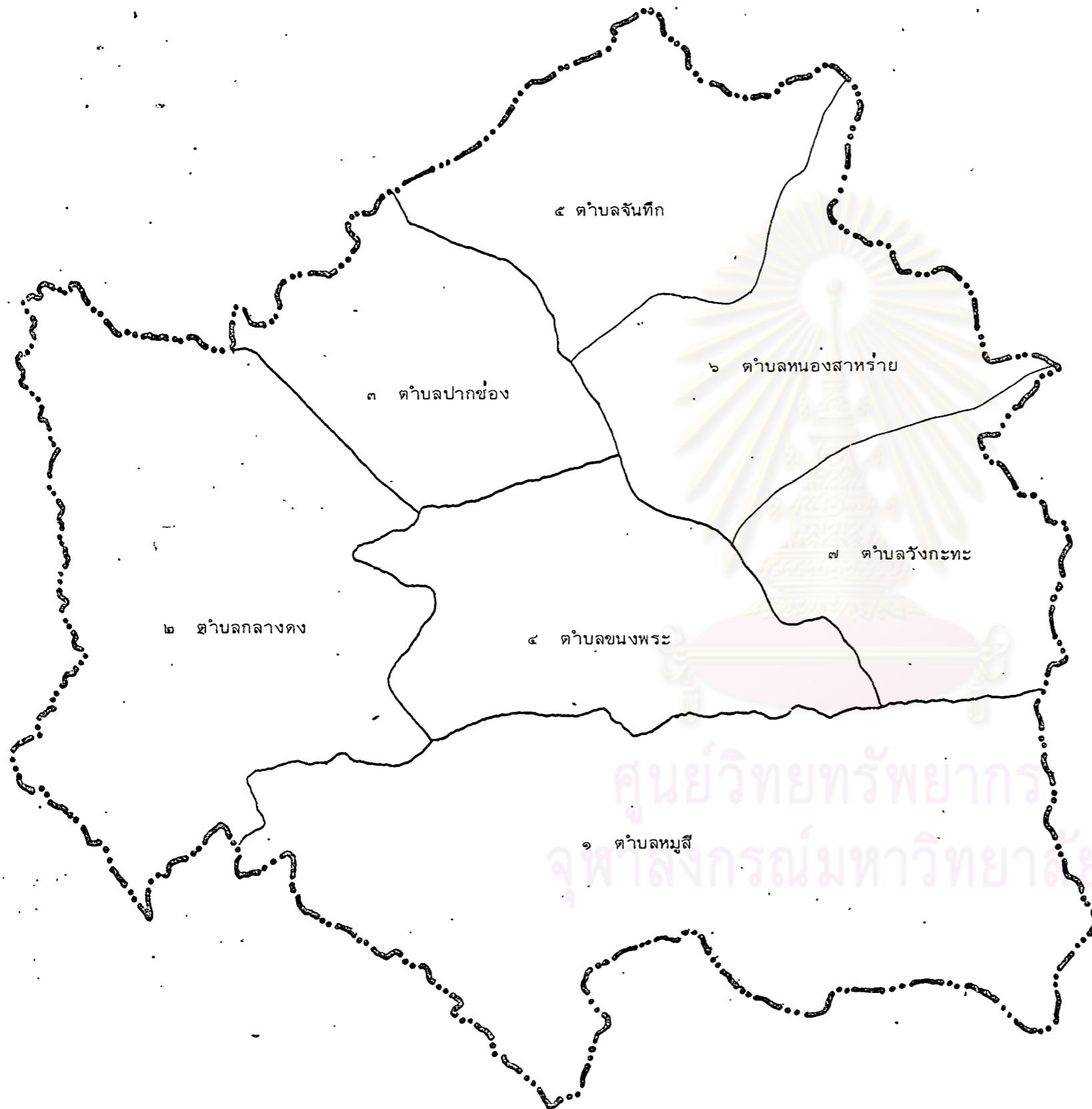
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ที่ ๔ แสดงการแบ่งเขตการปกครองและชื่อตำบล
พ.ศ. ๒๕๑๕

อ. ปากช่อง
จ. นครราชสีมา

แผนภูมิที่ ๕ แสดงการแบ่งเขตการปกครองและชื่อตำบล
พ.ศ. ๒๕๒๐

อ. ปากช่อง
จ. นครราชสีมา

